

Úvod do štúdia a dejiny sociálnej práce (základné tézy pre študentov)

PhDr. ThDr. ThLic. Andrej Mátel, PhD.

LITERATÚRA

- BARKER, R. L. 2003. *The Social Work Dictionary*. 5th Edition, Washington DC : NASW, 2003.
- OLÁH, M. – SCHAVEL, M., – ODRUŠOVÁ, Z. 2008. *Úvod do štúdia a dejín sociálnej práce*. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety, 2008.
- OLÁH, M. – SCHAVEL, M., – ODRUŠOVÁ, Z. – NAVRÁTIL, P. 2009. *Sociálna práca – vybrané kapitoly z dejín, teórie a metód sociálnej práce*. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety, 2009. (povinná!)
- MÁTEL, A. a kol. 2010. *Etika sociálnej práce*. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety, 2010.
- MATOUŠEK, O. a kol. 2001. *Základy sociální práce*. Praha : Portál, 2001.
- MATOUŠEK, O. a kol. 2008. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd., Praha : Portál, 2008.
- MÜHLPACHR, P. 2008. *Úvod do sociální práce*. Brno : VŠZaSP sv. Alžbety v Bratislave, 2008.
- TOKÁROVÁ, A. a kol. 2003. *Sociálna práca*. Prešov : FF Prešovskej univerzity, 2003.

1 DEJINY SOCIÁLNEJ PRÁCE

Pojmy „história“ a „dejiny“

Z etymologického hľadiska pochádza slovo *história* z gréckeho jazyka. Pôvodne znamenalo skúmanie, poznanie, potom rozprávanie o minulých udalostiach, ktoré už boli skúmané a poznané.

Pojmy *história* a *dejiny* sa u nás zvyčajne používajú ako synonymá. V súčasnosti im možno rozumieť dvojakým spôsobom, pričom niektorí odborníci sa snažia o presnejšie terminologické vymedzenie (por. Beneš, 1995):

1. *História* ako historická udalosť, čiže dianie, ktoré sa odohralo v minulosti (v slovenčine sa používa napr. *história* národa, jazyka, mesta). *Dejiny* môžu potom označovať súhrn minulých dejov alebo udalostí (napr. svetové dejiny, dejiny Slovenska, dejiny sociálnej práce).

2. *História* ako veda o dejinách alebo vedný odbor zaoberajúci sa reflexiou historických udalostí. Tento sa nazýva aj historiografia (angl. *Historiography*, nem. *Geschichtsschreibung*, v minulosti aj *dejepisectvo*). Historiografia ako vedný odbor skúma históriu (dejiny) v určitom čase a priestore, v celej jej komplexnosti a konkrétnosti, vrátane procesov, rozvoja a pozadia konania. Profesionálny odborník / odborníčka v histórii sa nazýva *historik* / *historička* (v minulosti *dejepisec*).

Periodizácia dejín

Dejiny sa u nás tradične rozčleňujú na nasledujúce periódy, rozdelené významnými medzníkmi:

1. **pravek / prehistória** (do roku 3000 pred n. l.) – skúma ho najmä prehistorická archeológia;
2. **starovek** (3000 pred n. l. – 476 n. l.) – je predmetom bádania archeológie a orientalistiky. Rozhodujúcim medzníkom je zánik Západorímskej ríše v roku 476 n. l. Vzhľadom na Európu (najmä strednú a východnú) sa namiesto staroveku niekedy rozlišuje tzv. *protohistorické obdobie* (450 pred n. l. – 750 n. l.) charakterizované nedostatočnými písomnými prameňmi (Kelti, Germáni, Slovania, Maďari, Huni...); v Amerike sa za protohistorické obdobie považujú indiánske civilizácie;
3. **stredovek** (476 n. l. – okolo r. 1500 n. l.) – skúma ho najmä medievalistika, medzníky sú identifikované rozličným spôsobom: 1452 vynález kníhtlače; 1453 pád Konštantinopolu; 1492 objavenie Ameriky (univerzálna hranica stredoveku); 1526 bitka pri Mohuči (dôležitý medzník pre Slovensko);
4. **novovek** (okolo r. 1500 n. l. do súčasnosti) – je predmetom bádania najmä pomocných historických vied. Tento sa môže rozlišovať na:
  - a. *novovek v užšom zmysle* – takisto ohraničený rozlične: rokom 1789 Francúzska revolúcia; 1848 prvé Slovenské povstanie, vyhlásenie Slovenskej národnej rady; 1918 koniec prvej svetovej vojny; 1945 koniec druhej svetovej vojny.
  - b. *moderné dejiny*, patria sem aj súčasné dejiny.

Dejiny sociálnej práce

Ak vychádzame z obsahu pojmu dejiny ako súhrnu minulých dejov, udalostí a ich opisu, potom môžeme definovať dejiny sociálnej práce ako vedný odbor, ktorý skúma vývoj teórie a praxe sociálnej starostlivosti, sociálnych inštitúcií, sociálneho zabezpečenia a sociálnej práce a ich vývinové trendy v jednotlivých historických obdobiach (Kováčiková in Tokárová, 2003, s. 81).

Podľa Kováčikovej predmet dejín sociálnej práce tvoria dva základné okruhy problémov:

- *genéza a vývoj sociálnej práce ako praktickej činnosti*, jej foriem, rozsahu a metód realizácie, a to v oblasti sociálnej starostlivosti, sociálneho zabezpečenia a sociálnych inštitúcií, prostredníctvom ktorých bola realizovaná,
- *genéza a vývoj sociálno-politických a sociálno-výchovných ideí a teórií*, ktoré ovplyvňovali praktické riešenie sociálnych udalostí a ktoré tvorili ideové a teoretické východiská sociálnej práce.

Osobnosti dejín sociálnej práce

Elizabeth Fryová	(1780 - 1845)
Mary Carpenterová	(1807 - 1877)
Florence Nightingalová	(1820 - 1910)
Octavia Hillová	(1838 - 1912)
Jane Addamsová	(1860 - 1935)

Mary Richmondová	(1861 - 1928)
Alice Salomonová	(1872 - 1948)
Elena Maróthy - Šoltézová	(1855 - 1939)
Alica Masaryková	(1879 - 1966)
Přemysl Pitter	(1885 - 1976)
Arnošt Bláha	(1879 - 1960)
Helena Radlinská	(1879 - 1954)
Marie Krakešová	(1898 - 1979)
Štefan Strieženeč	(1938 - 2006)

2 Sociálna práca

DEFINOVANIE SOCIÁLNEJ PRÁCE

Barker v Slovníku sociálnej práce (2003, s. 408) uvádza tri rozličné definície sociálnej práce:

1. Sociálna práca je aplikovaná veda zaoberajúca sa pomocou ľuďom s cieľom dosiahnutia dostatočnej úrovne ich psychosociálneho fungovania a uskutočňovaním spoločenských zmien vedúcich k zlepšeniu prosperity všetkých ľudí.

2. Podľa americkej Národnej asociácie sociálnych pracovníkov (NASW) je sociálna práca profesionálna aktivita zameraná na pomoc jednotlivcom, skupinám alebo komunitám, ktorá vedie k zlepšeniu alebo obnoveniu ich schopností sociálneho fungovania a utváraniu priaznivých spoločenských podmienok na dosiahnutie tohto cieľa. Praktická sociálna práca pozostáva z profesionálnej aplikácie hodnôt, princípov a techník sociálnej práce vedúcich k jednému alebo viacerým nasledujúcim záverom: pomôcť ľuďom získať hmotné služby; poskytovanie poradenstva a psychoterapie jednotlivcom, rodinám alebo skupinám; pomoc komunitám alebo skupinám prevádzkovať alebo skvalitniť sociálne alebo zdravotnícke služby; účasť na relevantných legislatívnych procesoch. Vykonávanie sociálnej práce vyžaduje poznanie ľudského vývoja a správania; sociálnych, ekonomických a kultúrnych inštitúcií; ako aj interakcie všetkých týchto faktorov.

3. Medzinárodná federácia sociálnych pracovníkov (IFSW) prijala v roku 2000 na svojom generálnom zasadnutí v kanadskom Montreale nasledovnú definíciu: „Profesia sociálna práca presadzuje sociálnu zmenu, riešenie problémov v ľudských vzťahoch, ako aj posilnenie a oslobodenie ľudí k zlepšeniu ich prosperity. Využívajúc teórie ľudského správania a sociálnych systémov, zasahuje sociálna práca v oblastiach, kde dochádza k interakcii ľudí s ich prostredím. Princípy ľudských práv a sociálnej spravodlivosti sú pre sociálnu prácu zásadné.“

Asociácia vzdelávateľov v sociálnej práci v SR (1998) v rámci projektu Phare definovala sociálnu prácu nasledovne: Sociálna práca je špecifická odborná činnosť, ktorá smeruje k zlepšovaniu vzájomného prispôsobovania sa jednotlivcov, rodín, skupín a sociálneho

prostredia, v ktorom žijú a k rozvíjaniu sebaúcty a vlastnej zodpovednosti jednotlivcov s využitím zdrojov a schopností osôb a s využitím medziludských vzťahov a zdrojov poskytovaných spoločnosťou. Je činnosťou v prospech klientov (jednotlivcov, rodín, skupín, komunít), ktorú môžeme charakterizovať pojmami ‚pomoc‘, ‚podpora‘, a ‚sprevádzanie‘ (Oláh, Schavel, 2006:40; Levická, 1999:10).

V legislatíve SR bola sociálna práca definovaná v zákona č.195/1998 Z.z. o sociálnej pomoci (§ 3):¹

„Sociálna práca je získavanie a spracúvanie informácií o príčinách vzniku alebo možného vzniku hmotnej núdze alebo sociálnej núdze a o potrebe poskytovania sociálnej pomoci, voľba a uplatňovanie foriem sociálnej pomoci a sledovanie účinnosti ich pôsobenia.“

Predmet sociálnej práce

Ciele sociálnej práce

Medzi najdôležitejšie ciele sociálnej práce patrí (Levická, 2002, s. 23; Gabura – Mydlíková a kol., 2004, s. 198; Dočkal, 2008, s. 13-14):

- Pomáhať jednotlivcom i skupinám pomenovávať a vyriešiť alebo aspoň minimalizovať problémy, vznikajúce z poruchy rovnováhy medzi klientom a jeho okolím (Levická, 2002).
- Zvýšiť kvalitu života človeka, ktorý sa ocitá v hmotnej alebo sociálnej núdzi (Mydlíková, 2004, s. 19)
- Poukazovať na potenciálne oblasti, v ktorých môže prísť k poruchám rovnováhy medzi jednotlivcom či skupinou a prostredím s cieľom predchádzať vzniku nerovnováhy (Levická, 2002).
- Objavovať, poukazovať a rozvíjať na maximálne možnú mieru potenciál jednotlivca, skupiny či spoločnosti (Levická, 2002).
- Obmedzenie sociálneho vylúčenia, resp. zmiernenie jeho dôsledkov a príspevie k sociálnemu fungovaniu (Dočkal, 2008).
- Rozvíjanie ľudského potenciálu, ktorý je vymedzený ako sústava dispozícií a sklonov človeka k činnostiam (a k existencii vo vzťahoch), ktoré rozvíjajú ľudské bytostné sily, ale aj spoločnosť (Dočkal, 2008).

Funkcia sociálnej práce

- Funkciou sociálneho pracovníka je pomáhať ľuďom, ktorí sa pokúšajú riešiť a zvládnuť problémy vo fungovaní, v interakciách s ich sociálnym prostredím. Prostredníctvom svojej pomoci sa sociálny pracovník snaží zlepšiť spôsob, ktorým ľudia sociálne fungujú alebo vzťahy medzi ľuďmi a ich sociálnym prostredím (NOW, 1987, cit. in Matoušek, 2001, s. 185)

---

¹ Tento zákon bol platný do 31.12. 2008.

Pojem **sociálne fungovanie** označuje interakcie, ktoré prebiehajú medzi požiadavkami prostredia a ľuďmi (Barlett, 1970) a zahŕňa komplex rôznych skutočností (Navrátil, Musil, 2000):

- ❑ ľudia a prostredie sú neustále v interakcii;
- ❑ prostredie kladie na človeka určité požiadavky a človek je nútený na ne reagovať;
- ❑ medzi požiadavkami prostredia a človekom je zvyčajne rovnováha, ak je táto porušená, vzniká problém;
- ❑ niektorí ľudia sú schopní si s problémom poradiť a nastoliť rovnováhu sami, iní to sami nevládajú;
- ❑ príčinou problémov alebo ich nevládania môže byť nedostatok zručností na strane klienta, ale aj neprímeranosť požiadaviek prostredia voči nemu;
- ❑ predmetom intervencie sociálneho pracovníka je interakcia medzi spôsobilosťou klienta zvládať a tým, čo od neho prostredie očakáva. Jeho cieľom je podporovať sociálne fungovanie klienta tým, že mu pomáha obnoviť alebo udržať rovnováhu medzi jeho kapacitou zvládania a požiadavkami prostredia.

Profesia sociálna práca

- Pojem profesia etymologicky pochádza z latinského *professio*, ktoré označuje prejav, či verejné priznanie (teda aj k povolaniu), ale aj odbornosť, odbornú prípravu k povolaniu (zamestnaniu).
- Pomerne dlho bola profesia identifikovaná so slobodným povoláním (napr. lekár, právnik, umelec).
- Podľa francúzskeho sociológa Gresleho sa vo väčšine definícií objavujú tri kritériá:
  - 1. Špecializácia znalostí, ktorá vedie k presnému a samostatnému stanoveniu pravidiel činnosti;
  - 2. intelektuálne vzdelanie vysokoškolskej úrovne, ktoré predpokladá existenciu škôl poskytujúcich náležite uznávané vzdelanie;
  - 3. ideál služieb, ktorý vyvoláva vytvorenie deontologického kódexu a kontrolu vlastnými príslušníkmi.

Dôležité je aj ich začlenenie do celej spoločnosti.

- Barker v Slovníku sociálnej práce (2003:341) pod heslom profesia uvádza „skupinu ľudí, ktorí používajú spoločný systém hodnôt, zručností, techník, poznatkov a názorov k uspokojeniu špecifických sociálnych potrieb. Verejnosť identifikuje takúto skupinu ako vhodnú k naplneniu jej špecifických potrieb a často toto rozpoznanie má formálny a zákonný charakter cez udelenie licencie alebo iné schválenie ako legitímneho zdroja pre prevádzku náležitých služieb. Skupina zvyšuje svoju verejnú dôveryhodnosť rozšírením poznatkovej báze, sprístupnením poznania svojim členom, vyjasňovaním zručností a hodnôt, zaručením toho, aby jej členovia vyhovovali etablovaným

štandardom a zverejňovaním informácií o postupoch ako sa tieto ciele budú dosahovať“.

- Už v roku 1915 Abraham Flexner uvažoval o tom, či môže byť sociálna práca samostatnou profesiou (*Is social work a profession?*) – prišiel však k negatívnym záverom.
- „Milford Conference“ v rokoch 1923 – 1927. Išlo o študijnú skupinu utvorenú zo sociálnych pracovníkov, vedúcich sociálnych úradov a členov asociácií, ktorí sa snažili určiť, či je sociálna práca rôznorodá skupina špecialistov alebo jednotná profesia s integrovanými poznatkami a zručnosťami. Svoje závery publikovali v knihe *Social Case Work. Generic nad Specific* („Prípadová sociálna práca: všeobecne a jej špecifiká“), kde zdôraznili, že prípadová sociálna práca vo všetkých svojich podobách používa v zásade rovnaké zručnosti a poznatky, čiže je jednotnou profesiou (Barker, 2003, s. 273). V záverečnej správe zvanej „Milford report“ („Milfordovej správe“) bolo identifikovaných osem všeobecných znakov prípadovej sociálnej práce (NASW, 1929, s. 15).
- V 60. a 70. rokoch 20. storočia sa viedli vo svete rozsiahle polemiky o tom, či je sociálna práca profesiou alebo nie.
- Často sa sociálna práca uvádzala ako „polo-profesia“, pretože splňala profesijné kritéria iba čiastočne. Zvlášť sa upozorňovalo na nedostatočné teoretické zázemie.
- V niektorých krajinách nebolo označenie „sociálny pracovník“ chránené zákonom, dôsledkom čoho boli aj nekvalifikovaní ľudia a dobrovoľníci nazývaní „sociálnymi pracovníkmi“ (Banks, 2006:75).
- Postupne sa sociálna práca celosvetovo etablovala ako samostatná profesia, hoci v niektorých krajinách – vrátane Slovenska – tento proces trval dlhšie.
- V akademickej oblasti je u nás študijný program sociálna práca integrálnou súčasťou slovenského vysokoškolského vzdelávania, hoci špecializácia na ňu začala až od roku 1990, aj to v rámci príbuzných študijných odborov, akými sú sociológia, andragogika a pedagogika (por. Levická, 2008a:6-9).
- V súčasnosti sa sociálna práca zaraďuje medzi tzv. **pomáhajúce profesie**. Nimi sa označujú tie odborné profesie, ktorých prvotným cieľom a náplňou činností je prístup a jednanie voči druhému človeku, resp. skupine ľudí, pri ktorom sa im poskytuje určitá pomoc v danej situácii.
- Škulecová a Jankovský (2004:55) považujú za pomáhajúce profesie tie povolania, ktorých obsahom je skôr poslanie než len výkon zamestnania, čím myslia službu ľuďom, ktorá bola v našej kultúre chápaná predovšetkým ako služba blížnemu.
- Medzi pomáhajúce profesie, okrem sociálnej práce, patria napríklad medicína, ošetrovatelstvo, psychológia, psychoterapia, pedagogika, duchovné povolania.

- Sociálna práca je charakterizovaná interdisciplinárnym prístupom k regulovaniu a riadeniu sociálnej problematiky. Jej odlišnosť od ostatných profesií určujú sociálne problémy, v riešení ktorých spočívajú jej hlavné úlohy (Strieženec, 1999)
- Príbuzné odbory:
  - Sociológia – jej cieľom je poznať spoločnosť, ľudské konanie, zložky spoločnosti a ich vzájomné väzby.
  - Psychológia – skúma individuálne správanie, jeho motiváciu, predchádzajúce skúsenosti;
  - Sociálna pedagogika – kladie väčší dôraz na preventívno-výchovnú zložku, kým sociálna práca na intervenciu a ďalšie opatrenia, ktoré nie sú výchovné;
  - Andragogika – výchova a vzdelávanie dospelých

Sociálna práca v **širšom a užšom poňatí**...

(Oláh, Schavel, Ondrušová, 2008, s. 74)

Sociálna práca ako veda

Za **vedu** považujeme dnes sústavu poznatkov, ktoré pozostávajú z racionálne zdôvodnených a konzistentných výpovedí, ktoré sú formulované v prijatom jazyku (vedy) a sú overiteľné (Ondrejko, 2005, s. 15).

Veda sú metodicky získané, systematické, rečou sprostredkované poznatky o skutočnosti (Tschamler, 1996, cit. in Göppner, Hämäläinen, 2008, s. 26).

Veda má svoj

- predmet, ktorý skúma
- metódu, ktorou získava poznatky o predmete svojho záujmu

(Ondrejko, 2009, s. 11-12)

Sociálna práca sa chápe z hľadiska vedy:

- ❖ Aplikovaná veda
- ❖ Veda o konaní
- ❖ Praktická veda
- ❖ Transdisciplinárne orientovaná veda

Sociálna práca ako **aplikovaná veda** vytvára a rozširuje svoj základ odborným sociálno-klinickým výskumom. Súčasne čerpá poznatky z rôznych vedných odborov, ktoré syntetizuje a zovšeobecňuje a vytvára vlastné metodické postupy.

Špecifikum sociálnej práce spočíva v aplikácii vedeckých poznatkov do praktickej činnosti. Najvýstižnejšie ju môžeme vnímať ako empiricko-teoretickú disciplínu.

Sociálna práca je pracovný proces a súčasne aj teóriou tohto procesu.

(Mühlpachr, 2008, s. 28-29)

Sociálna práca je ako veda zameraná na skúmanie príčin, ktoré vedú k sociálnym problémom u jedincov, skupín, komunít v konkrétnych sociálnych podmienkach. Skúma možnosti resocializácie i prevencie sociálnych problémov. Zaoberá sa aj hodnotením dosiahnutých zmien a výsledkov sociálnej práce v časovom odstupe.

(Mühlpachr, 2008, s. 29)

Praktická veda sa pokúša systematickým postupom zozbierať, usporiadať a integrovať do jednotného systému všetky oblasti poznatkov, ktoré sú relevantné pre profesionálne spracovanie problémov v oblasti praxe.

Veda o sociálnej praxi ako praktická veda sa nevzťahuje k nejakému povolaniu, ale k sústave problémov, ktoré vynachádza, k projektom zmien, ktoré podporuje modelmi pôsobenia a k opisu problémov konania aktérov v praxi, ako aj ich spájanie s teoretickými kontextami.

(Göppner, Hämäläinen, 2008, s. 43)

Ako transdisciplinárne orientovaná praktická veda má dve funkcie:

- Steoretizovanie praxe
- Spraktizovanie teórie

(Göppner, Hämäläinen, 2008, s. 44)

3 Sociálna politika

- Je praktická činnosť aj vedný odbor. Sociálna prax ako praktická činnosť je predmetom odborného záujmu sociálnej politiky ako vedného odboru...
- Definovanie...

Účastníci a aktéri sociálnej politiky

Realizujú a spoluvytvárajú ju všetci občania

- ako voliči v rámci zastupiteľskej demokracie,
- ako tí, ktorí vytvárajú hodnoty;
- platením daní;
- účasťou na spoločenskom živote;
- prácou vo verejných funkciách;
- priamym vykonávaním sociálnej aktivity.

(Dočkal, 2008, s. 150)

Aktéri sociálnej politiky:

- ❖ jednotliviec;
- ❖ rodina;
- ❖ obec;
- ❖ rôzne záujmové spoločenstvá („tretí sektor“), súkromný sektor (podniky pre svojich zamestnancov, podniky poskytujúce sociálne služby klientom za úhradu);
- ❖ štát – je najdôležitejším aktérom sociálnej politiky (legislatívou ovplyvňuje aj činnosť všetkých ostatných aktérov, jeho podiel na trhu je najväčší);
- ❖ nadnárodné organizácie (napr. OSN, EÚ, RE, OESD).

Funkcie sociálnej politiky

- ❖ Ochranná – predchádza alebo následne odstraňuje dôsledky rôznych sociálnych rizík;
- ❖ rozdeľovacia – vyplýva z princípu spravodlivosti a solidarity;
- ❖ stimulačná – podnecuje k určitému žiaducemu sociálnemu konaniu;
- ❖ preventívna – snaží sa predchádzať vzniku škôd, ktoré by vznikli, keby sa opatrenia neprijali;
- ❖ homogenizačná – realizácia nejakého vyrovnávania s cieľom zmierniť sociálne rozdiely.

Ciele sociálnej politiky

Nástroje sociálnej politiky

- Organizačné a územné usporiadanie (štruktúra) spoločnosti;
- právo – zákony a ďalšie normy;
- ekonomické nástroje (hospodárska politika) – dane, mzdy, dôchodky, iné sociálne dávky, úvery...;
- sociálne programy (vládne, nevládne);
- nátlakové akcie (stávky, petície);
- komunikačné prostriedky, ktoré vykonávajú špecifickú formu sociálnej kontroly.
(Dočkal, 2008, s. 150)

Princípy sociálnej politiky

- Princíp sociálnej spravodlivosti
- Princíp sociálnej solidarity
- Princíp subsidiarity
- Princíp participácie

Tri piliere:

- Sociálne poistenie
- Štátna sociálna podpora
- Sociálna pomoc

Sociálne poistenie

Podsystémy sociálneho poistenia:

- ❖ Nemocenské poistenie
- ❖ Dôchodkové poistenie
- ❖ Úrazové poistenie
- ❖ Garančné poistenie
- ❖ Poistenie v nezamestnanosti

Štátna sociálna podpora

- ❖ Jednorazové finančné príspevky:
- ❖ Opakované finančné príspevky:

Sociálna pomoc

- Súbor činností, ktoré občanovi pomáhajú zabezpečiť základné životné podmienky, nadobudnúť sociálnu stabilitu a obnoviť sociálnu nezávislosť a sociálnu suverenitu. I keď je občan v prvom rade zodpovedný sám za seba, sociálna pomoc prispieva k riešeniu situácie, ktorá je nad jeho sily (Strieženec, 1996).
- Uskutočňuje sa najmä prostredníctvom sociálnej práce.

Podľa Zákona č. 195/1998 Z.z. bola definovaná ako

- a) sociálna prevencia a
- b) riešenie hmotnej núdze alebo riešenie sociálnej núdze, v dôsledku ktorej si občan nemôže sám ani s pomocou rodiny zabezpečiť základné životné podmienky a riešenie sociálnej núdze občana s ťažkým zdravotným postihnutím kompenzáciou sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia.

Sociálny pracovník – definovanie

Barker (2003, s. 410) definuje sociálnych pracovníkov ako absolventov škôl sociálnej práce (v bakalárskom, magisterskom alebo doktorandskom stupni), ktorí používajú svoje poznatky a zručnosti na poskytovanie sociálnych služieb klientom (ktorými môžu byť jednotlivci, rodiny, skupiny, komunity, organizácie alebo spoločnosť vo všeobecnosti).

Sociálni pracovníci

- pomáhajú ľuďom zvyšovať svoje schopnosti na riešenie a zvládanie problémov,
- pomáhajú ľuďom získať potrebné zdroje,
- uľahčujú interakcie medzi jednotlivcami, ako aj medzi ľuďmi a ich prostredím,
- utvárajú organizácie, ktoré pomáhajú ľuďom a ovplyvňujú sociálnu politiku.

Osobnosť sociálneho pracovníka je prvým, základným a tým najdôležitejším vkladom do vlastnej profesie: „Základným pracovným nástrojom sociálneho pracovníka je v prevažnej väčšine prípadov on sám“ (Gabura, Pružinská, 1995, s. 70).

Rola a profesia sociálneho pracovníka preto vyžaduje nielen patričné vzdelanie a praktické výcviky, ale aj isté nároky na jeho osobnosť a charakter.

Oláh, Schavel, Odrušová (2008, s. 87-88) zdôrazňujú najmä:

- *kongruencia* t.j. zhoda vonkajšieho prejavu s vnútorným prežívaním, inkongruentnosť môže na klienta pôsobiť falošne ako neotvorenosť, čo zároveň bráni klientovi správať sa otvorene a autenticky;
- jeho *osobnostné kvality*, na základe ktorých klient pociťuje, že spolupracuje s „človekom“, pomáhajúci vzťah má byť vysoko profesionálny, no „nesie i prvky normálneho ľudského stretnutia, zároveň máme na mysli i cieľavedomosť a vytrvalosť, ktoré sa v rámci ním stanovených hraníc prejavujú snahou urobiť pre klienta maximum (čestný, spravodlivý, empatický);

Slovenský etický kódex (1997) okrem toho výslovne zdôrazňuje hodnotu **služby** a **čestnosť**: *Sociálny pracovník vo svojej práci považuje za prvoradý záväzok slúžiť* (č.1.C) a *napomáha snahe profesionálneho spoločenstva sprístupniť svoje služby čo najširšej verejnosti* (č.5.N). *Sociálny pracovník koná v zhode s najvyššími požiadavkami profesionálnej cti* (č.1.D).

Sociálny pracovník – profesionál

Oláh, Schavel, Odrušová (2008, s. 88) upozorňujú na potrebu **profesionálnych kvalít** sociálnych pracovníkov, t.j. pracovník by mal disponovať takými vedomosťami, zručnosťami a skúsenosťami, ktoré sú pre klienta relatívnou zárukou včasného a úspešného ukončenia spolupráce.

Slovenský etický kódex (1997) ako prvú etickú požiadavku na sociálnych pracovníkov uvádza ich **vystupovanie**: *Sociálny pracovník neustále udržiava svoje osobné pracovné správanie a vystupovanie na úrovni vysokého štandardu* (č.1.A). Sociálni pracovníci by mali byť jednoducho profesionálmi.

Barker (2003:341) **profesionála** definuje nielen ako jedinca, ktorý získal oprávnenie na špecifickú profesiu (sociálnu prácu), ale aj ako toho, ktorý používa poznatky, tréningy a zručnosti pri poskytovaní sociálnych služieb klientom dodržiavajúc vždy pritom príslušné hodnoty a etický kódex.

Sociálni pracovníci, ktorí majú riadiacu zodpovednosť za prevádzku zariadenia sociálnych služieb, by mali zvlášť dbať na to, aby odbornú sociálnu prácu vykonávali výlučne **kvalifikovaní** pracovníci alebo pracovníčky so zodpovedajúcim vzdelaním (por. SSP ČR 2006, č.2.4.3).

Až od roku 2009 je na Slovensku zákonom č. 448/2008 Z.z. **sociálny pracovník** definovaný ako fyzická osoba, ktorá získala vysokoškolské vzdelanie v študijnom odbore sociálna práca v prvom stupni (bakalár), druhom stupni (magister) alebo má uznaný doklad o takomto vysokoškolskom vzdelaní vydaný zahraničnou vysokou školou (por. §84 ods.7).

Sociálna práca je profesia so širokou škálou pracovných pozícií, ktoré nezávisia len od univerzitného vzdelania, ale aj od skúseností, praxe a odborných certifikovaných kurzov.

Podľa CCETSW (*Central Council for Education and Training in Social Work*) má sociálny pracovník vedieť vykonávať predovšetkým tieto činnosti (In Tokárová, 2003, s. 281):

- komunikovať a angažovať sa,
- posudzovať a plánovať,
- podporovať a pomáhať k sebestačnosti,
- zasahovať a poskytovať služby,
- pracovať v organizácii so schopnosťou pracovať v tíme,
- rozvíjať profesionálne a sociálne kompetencie.

Role sociálneho pracovníka

Sociálny pracovník vykonáva pri svojej profesionálnej činnosti viacero rolí, ktoré sa vzájomne prelínajú. Mühlpachr (2008, s. 54-55) rozlišuje niekoľko odlišujúcich sa typov činností podľa požadovanej pracovnej náplne, charakteru zariadenia, štýlu vedenia organizácie, cieľov a prostriedkov ich programu:

- ❖ **Opatrovateľ** alebo **poskytovateľ služieb** – napomáha klientom ich dennom živote tam, kde vzhľadom k postihnutiu, ochoreniu, slabosti alebo inej neschopnosti sami nezvládnu vykonávať dôležité činnosti. Takéto služby je možné vykonávať v pobytovom zariadení alebo v domácnosti klientov.
- ❖ **Sprostredkovateľ služieb** – pomáha klientom získať kontakt s potrebnými sociálnymi zariadeniami, prípadne inými zdrojmi pomoci. Sieť sociálnych služieb nebýva dobre koordinovaná, klientom nie sú známe jestvujúce zariadenia. Sociálny pracovník zastáva funkciu situačnej diagnostiky, odhadcu dostupných zdrojov, informátora klienta, obhajcu jeho potrieb a koordinátora osôb účastných na práci s klientom.
- ❖ **Tréner** (cvičiteľ, učiteľ) sociálnej adaptácie – napomáha klientom modifikovať ich správanie tak, aby mohli účinnejšie riešiť svoje problémy. V rámci tejto činnosti zastáva funkciu učiteľa alebo trénera sociálnych a adaptačných zručností, povzbudzovateľa zmien v správaní a preventívneho činiteľa v situácii potenciálnych kríz.
- ❖ **Prípadový manažér** – role identifikovaná a presadzovaná na Západe len v poslednom desaťročí, usiluje o zaisťovanie, koordináciu, vhodný výber a súvislé

poskytovanie služieb, zvlášť u klientely s väčším množstvom sociálnych a zdravotných potrieb. Je to rola agenta najatého klientom k tomu, aby v sieti pomáhajúcich služieb zaistil ich efektívne zladenie.

- ❖ **Manažér pracovnej náplne v zariadení**, t.j. organizátor často nadmerného objemu práce, plánuje načasovanie a plánovanie intervencie, sleduje kvalitu služieb a priebežne spracúva informácie. Jedná sa o profesionálov.
- ❖ **Personálny manažér** (personalista) – je osoba zaisťujúca výcvik a výučbu, supervíziu, konzultácie a riadenie pracovníkov zariadenia. Často sa jeho funkcia spája s funkciami administrátora.
- ❖ **Administrátor** – vedúci pracovník alebo riaditeľ zariadenia, plánuje, rozvíja a zavádza spôsoby práce, služby a programy v sociálnych a iných zariadeniach slúžiacich príslušnej klientele. K jeho funkciám patrí najmä manažment.
- ❖ **Aktér sociálnych zmien** – angažuje sa pri identifikácii a riešení širších spoločenských problémov. V rámci tohto pôsobenia berie na seba funkciu analytika sociálnych problémov, mobilizátora vôle komunity, skupinového advokáta a povzbudzovateľa sociálnej iniciatívy, prípadne mobilizátora politických hnutí.

Sociálny pracovník – zameranie a úlohy

Kompetencie sociálneho pracovníka

Sociálna práca je profesia so širokou škálou pracovných pozícií, ktoré nezávisia len od univerzitného vzdelania, ale aj od skúseností, praxe a odborných certifikovaných kurzov.

Kompetenciou Barker (2003:86) rozumie **schopnosť naplniť požiadavky zamestnania alebo iného záväzku. Kompetencia v sociálnej práci zahŕňa splnenie všetkých dôležitých vzdelávacích a skúsenostných požiadaviek, ich preukázanie prostredníctvom diplomu, certifikátu alebo licencie, ako aj schopnosť zrealizovať zadané pracovné úlohy a dosiahnuť ciele sociálnej práce pri dodržaní hodnôt a etického kódexu profesie.**

Levická (2002) upozornila na potrebu rozlišovania medzi pojmi:

- *kompetentné konanie* – disponovanie určitými právomocami;
- *byť kompetentný* – disponovanie nielen právomocami, ale aj vedomosťami, zručnosťami a schopnosťami pre výkon týchto kompetencií.

Profesionálna kompetencia sa priamo viaže k výkonu jeho pracovných činností a zahŕňa v sebe (Schavel, 2005):

- rozvíjanie účinnej komunikácie (schopnosť počúvať);
- iniciovanie klienta k spolupráci (schopnosť zorientovať sa v probléme; plánovať riešenia);
- podporovanie klienta a jeho vedenie k samostatnosti;
- zasahovanie a poskytovanie služby osobne.

Súčasťou amerického etického kódexu je aj štandard dotýkajú sa hraníc kompetencie: „*Sociálni pracovníci majú poskytovať služby a reprezentovať sa ako kompetentný len v rámci hraníc svojho vzdelania, tréningov, licencií, certifikátov, uskutočnených konzultácií, skúseností supervízie alebo iných podstatných profesionálnych skúseností* (NASW, 2008, č.1.04a).

Reamer (1998:39) k tomu komentuje, že sociálni pracovníci by mali priamo a jasne informovať o oblastiach svojej kompetencie a odbornosti svojich klientov, kolegov i potenciálnych zamestnávateľov. Toto zahŕňa nasledujúce oblasti (1998:216):

- *Kvalifikácia* – predstavenie konkrétnych oblastí odborností a zručností, špecializovaných tréningov a praktických skúseností;
- *osvedčenia* – licencie od príslušných štátnych alebo vzdelávacích inštitúcií, vrátane ich platnosti;
- *vzdelanie* – stupeň akademického vzdelania ukončeného príslušnou skúškou a doložené diplomom;
- *kompetencia* – špecializované oblasti odbornosti na ktoré majú príslušné tréningy a sú v nich rozpoznaní ako experti;
- *afiliácia* – členstvá alebo angažovanie sa v profesionálnych organizáciách;
- *poskytovanie služieb* – len tie služby ku ktorým má kvalifikáciu;
- *dosiahnuté výsledky* – reálne výsledky na základe praktickej činnosti.

Sociálne pracovníčky a pracovníci, ktorí sú si jasne vedomí svojich kompetencií, pomáhajú svojim klientom len v rámci nich, ale zároveň môžu využívať *distribúciu* a poskytnutie informácií o ďalších odborníkoch a inštitúciách pomoci.

Distribúcia je metóda využívaná v prípadoch, ak klient očakáva od poradcu pomoc pri riešení problému, ktorý nespadá do jeho kompetencie alebo špecializácie (Šavel, Oláh, 2008:118).

Prístup sociálneho pracovníka k praxi

Banksová (1998) definovala z hľadiska prístupu k praxi štyri typy, ktoré sa v realite prelínajú (cit. in Matoušek, 2008, s. 46):

- **Angažovaný sociálny pracovník** – chápe svoju prácu ako spôsob, ktorým uplatňuje osobné morálne hodnoty. S klientmi jedná ako s ľudskými bytosťami, ktorých vníma s rešpektom a empaticky. Sám seba chápe predovšetkým ako osobu a až potom ako sociálneho pracovníka.
- **Radikálny sociálny pracovník** – s predchádzajúcim má spoločné to, že vkladá osobné hodnoty do praxe. Nerobí to preto, aby poskytol jednotlivému klientovi bezpodmienečnú starostlivosť. Ale ide mu primárne o zmenu tých zákonov, oblastí sociálnej politiky a praxe, ktoré považuje za nespravodlivé. Ide mu skôr o politickú ideológiu a o prácu v záujme sociálnej zmeny.

- **Byrokratický sociálny pracovník** – oddeľujú sa osobné hodnoty, profesionálne hodnoty a hodnoty zamestnávateľov. Cieľom sociálnej práce je manipulácia s ľuďmi v záujme ich zmeny. K roli sociálneho pracovníka patrí aj to, že vytvára ilúziu osobnej starostlivosti o klienta.
- **Profesionálny pracovník** – sociálny pracovník je autonómny profesionál, ktorého identitu tvorí predovšetkým členstvo v profesii. Prioritou sú práva a záujmy klientov. Dôležitý je individuálny vzťah s klientom, ktorého chápe ako aktívneho spolupracovníka. Preto mu umožní aj participáciu na rozhodovaní

	Profesionálny	Byrokratický	Angažovaný	Radikálny
Chápanie sociálneho pracovníka	Profesionál	Úradník / technik	Rovnocenný partner	Rovnocenný partner
Zdroj moci	Profesionálne expertízy	Rola v organizácii	Kompetencia konať v danej situácii	Kompetencia konať v danej situácii
Chápanie užívateľa služieb	Klient	Konzumná starostlivosť (vyberá si z predložených možností)	Rovnocenný partner	Rovnocenný partner
Na čo sa kladie dôraz	Individuálny vzťah medzi sociálnym pracovníkom a klientom	Služobné oparenia (postupy)	Individuálne zmocnenie	Spoločenská zmena
Čím sa sociálny pracovník riadi	Profesijný etický kódex	Pravidlá zamestnávateľa	Osobné presvedčenie	Ideológia
Základné princípy	Právo klienta na sebaurčenie, akceptáciu, dôveru...	Povinnosť organizácie spravodlivo distribuovať zdroje a podporovať verejné blaho	Empatia, opravdivosť, rýdzosť úmyslov	Rast uvedomenia, kolektívna akcia
Vhodná	Tam, kde je	Byrokratická	Nezávislá,	Nezávislá,

organizácia	vysoký stupeň autonómie (napr. súkromná prax)	organizácia	nezisková organizácia, svojpomocná skupina	nezisková organizácia, svojpomocná skupina, nátlaková skupina
--------------------	---	-------------	--	---

Starostlivosť sociálneho pracovníka o seba

Príliš často sa etické požiadavky voči sociálnym pracovníkom zameriavajú výlučne na zodpovednosť voči klientom zabúdajúc na to, že sociálny pracovník môže byť do tej miery zodpovedný za iných, ako dokáže byť zodpovedný aj sám za seba.

Medzinárodné etické princípy IFSW/IASSW (2004) uvádzajú: Sociálni pracovníci majú povinnosť vykonať nevyhnutné kroky v profesionálnej a osobnej starostlivosti o seba na pracovisku i v spoločnosti, aby boli schopní poskytovať zodpovedajúce služby (č.5.6).

- Ak mu/jej chýba záujem o seba, môže sa stať, že bude mať rád sociálneho klienta namiesto seba samého (por. Kopřiva, 2006:19).
- Oláh a Roháč (2008:106) okrem toho výstižne zdôrazňujú v živote sociálneho pracovníka dôležitosť chápaného a tolerantného rodinného prostredia.
- Kopřiva (2006:91) už v roku 1997 navrhol, aby v etickom kódexe bolo explicitne uvedené: „Pomáhajúci je pripravený kedykoľvek vnímať a akceptovať svoju nedokonalosť, slabosť a zraniteľnosť, ktorú pomáhanie zviditeľňuje a pomocou sebareflexie a supervízie napomáhať vývoju k lepšiemu stavu, než je súčasný.“
- V každom prípade vedomie vlastnej obmedzenosti môže oslobodiť samotného pracovníka, ale aj jeho klientov a zamestnávateľov od perfekcionizmu. „Otcom“ takéhoto postoja bol jeden veľmi múdry filozof – Sokrates, autor známe výroku „viem, že nič neviem“.

4 Vzdelávanie v sociálnej práci

Vysoké školy

Od sociálnych pracovníkov sa očakáva nielen to, že budú dostatočne odborne pripravení na počiatku výkonu praktickej sociálnej práce, ale aj to, že svoje vedomosti a zručnosti budú permanentne rozvíjať (por. IFSW/IASSW; 2004, č.5.1). Za tento osobný rast je v prvom rade zodpovedný samotný sociálny pracovník alebo pracovníčka.

Výstižne zdôrazňuje Český etický kódex (2006) zodpovednosť sociálneho pracovníka *za svoje celoživotné vzdelávanie a výcvik, čo je základom pre udržanie stanovenej úrovne odbornej práce a schopnosti riešiť etické dilemy* (č.2.4.4).

Timulák (2006:136) pripomína, že k udržaniu vlastnej kompetencie patrí aj pravidelná supervízia, dodržiavanie vlastnej psychohygieny a sústavné vzdelávanie sa. Pod sústavným vzdelávaním sa myslí nielen čítanie odbornej literatúry a návšteva odborných podujatí, ale aj vlastná výskumná a vedecká práca.

Podľa zákona č. 448/2008 Z.z. (§ 84 ods. 21) ďalšie vzdelávanie zamestnancov vykonávajúcich pracovné činnosti v oblasti sociálnych služieb sa môže realizovať ako

- a) špecializačné vzdelávanie zabezpečované strednými školami alebo vysokými školami nadväzujúce na získanú kvalifikáciu,
- b) účasť na akreditovaných kurzoch,
- c) účasť na školiacich akciách v sociálnej oblasti,
- d) účasť na sociálno-psychologických výcvikoch, alebo
- e) pravidelná lektorská činnosť a publikačná činnosť.

Supervízia

Jednou z možností ako zvyšovať profesionálnu kompetenciu sociálneho pracovníka a sociálneho poradcu je prijatie supervíznej pomoci.

Supervíziou v sociálnej práci rozumíme poradenskú metódu využívanú pre zabezpečenie a zvýšenie kvality profesionálnej činnosti (Schavel, Oláh, 2006:94).

Supervízia, podobne ako poradenstvo a terapia, je procesom spoluvytváraným v rámci vzťahu (Hawkins, Sholet, 2004:44).

Ide o opakovanú súčinnosť supervidujúceho a supervidovaného vo vymedzených časových úsekoch, ktorí spolu diskutujú o práci supervidovaného, o jeho pozíciách voči klientovi a hodnotia jeho získavanie znalostí a skúseností. Supervízia je systematickou aktivitou, riadenou a plánovanou tak, aby pracovníkom pomohla vykonávať ich úlohy efektívnejšie pomocou odovzdávania a modifikovania poznatkov, zručností a postojov (Maroon, 2007:8).

Okrem toho v supervíznom vzťahu v atmosfére bezpečia a dôvery je analyzovaný vzťah medzi sociálnou poradkyňou/ poradcom a klientkou. Supervíziou sa poradkyňa/ poradca podelí s časťou zodpovednosti za prácu s klientmi.

Jej hlavným cieľom je odborný aj osobný rast pracovníkov v bezpečnej atmosfére dôvery.

Ďalšími cieľmi sú reflexia a verifikácia správnosti postupov pri práci s klientmi, poskytovanie spätnej väzby (feedback), korigovanie neefektívnych postupov, odhaľovanie nevedomých súvislostí, pocitov a emócií ovplyvňujúcich prácu s klientmi, rozširovanie možností a alternatív práce (nové cesty, perspektívy a riešenia), naučenie sa nových zručností a prevencia poškodzovania klientov poradcom/poradkyňou (por. Bednářová, Pelech, 2003:68,71).

V neposlednej rade možno supervíziu považovať aj za jednu z foriem ďalšieho vzdelávania (Schavel, 2004:749).

Zákon č. 448/2008 Z.z. priniesol aj dôležitú legislatívnu oporu pre supervíziu v sociálnej práci. Podľa tohto zákona poskytovateľ sociálnej služby je povinný na účel zvýšenia odbornej úrovne a kvality poskytovanej sociálnej služby vypracovať a uskutočňovať program supervízie (§9 ods.10). Supervízia sa stalo integrálnou súčasťou kvality poskytovania sociálnej služby.

5 Sociálny klient – definovanie

Latinské slovo *cliens* (fem. *clienta*) má viacero významov: 1. zverenec, chránenec, klient; 2. poddaný; 3. vazal, lénik; 4. prívrženec; 5. sluha, učeň.

Mydlíková (2005, s. 45) uvádza, že v starovekom Ríme označoval neplnoprávnu osobu hospodársky aj právne závislú od svojho patróna (ochrancu).

Barker (2003:76) definuje klienta ako jednotlivca, skupinu, rodinu alebo komunitu, ktorí hľadajú profesionálne služby, ale sú im tieto služby poskytované.

Mydlíková (2005, s. 45) sociálneho klienta definuje ako človeka, ktorý nie je schopný sám ani s pomocou svojej rodiny zabezpečiť si základné životné podmienky alebo ktorý je v núdzi, vzhľadom na svoje ťažké zdravotné postihnutie.

Mühlpachr (2008, s. 33) uvádza, že sociálny klient je termín užívaný pre osobu, ktorá prichádza alebo je v starostlivosti sociálneho pracovníka. V minulosti sa používalo slovo *žiadateľ*. V niektorých inštitúciách je doposiaľ zachované.

Namiesto pojmu „(sociálny) klient“ niektoré organizácie (napr. aj IFSW) používajú výraz *užívateľ sociálnych služieb*.

Typy klientov (Schavel 2004)

Klienti vyžadujúci si špecifické prístupy

Nedobrovoľný klient – prichádza za sociálnym pracovníkom nie na základe vlastného rozhodnutia, ale na podnet iného človeka. Často odmieta spoluprácu – je v odpore, nechotný, odmietajúci, často v strese z neznáameho. S pocitmi zlyhania a neistoty.

Klient v odpore – chráni si svoje ego pred niektorými nepriaznivými impulzmi. V rámci zachovania si sebaúcty si problém vôbec neprípúšťa alebo má tendenciu ho bagatelizovať.

Mlčanlivý klient – prežíva úzkosť a neistotu, je nedôverčivý, „zaťatý“ a v odpore. Vysiela dvojitý signál: ak prišiel spontánne, tak svojím príchodom signalizuje žiadosť o pomoc, na druhej strane svojim mlčaním demonštruje odmietanie.

Depresívny klient – depresia môže mať endogénny pôvod alebo ide o reaktívnu formu depresie.

Suicidálny klient – jeho myšlienky sa sústreďujú na uskutočnenie samovraždy ako pre neho „jediného“ životného východiska.

Manipulatívny klient – má tendenciu vyriešiť problém vo svoj prospech nečistými prostriedkami. Môže manipulovať aj s profesionálmi v snaherobiť sa iným, lepším.

Agresívny klient – má tendenciu dosiahnuť riešenie svojho problému vo svoj prospech prostredníctvom agresívnych prejavov správania (vyhrážanie, verbálne aj fyzické napádanie).

Klient závislý na psychoaktívnych látkach – primárne je u neho riešenie problému závislosti.

6 Etika v sociálnej práci

Pojem etika

Jankovský (2003:22) uvádza, že etika je filozofickou vedou o správnom spôsobe života vychádzajúca z racionálnych prístupov a snažiaca sa nájsť, poprípade aj zdôvodniť, spoločné a všeobecné základy, na ktorých morálka stojí.

Etika býva označovaná ako náuka o morálke. Morálka je systémom pravidiel a noriem, ktoré určujú správanie a konanie ľudí. Hoci bývajú etika a morálka v bežnej reči zamieňané a používané ako synonymá, je potrebné ich rozlišovať. Morálka predstavuje pravidlá ľudského správania, kým etika ako filozofická disciplína skúma podstatu a pôvod týchto pravidiel a hľadá zdôvodnenie, prečo je určité konanie dobré a vyžaduje sa od jednotlivých členov spoločnosti. Morálka býva prirovnávaná k životnej praxi, etika je potom reflexiou tejto praxe.

Podľa Slovníka sociálnej práce R. L. Barkera (2003:147) je etika systémom morálnych princípov a pohľadov na to, čo je dobré a čo zlé. Je aj filozofiou zaoberajúcou sa správaním jednotlivcov, skupín, profesií alebo kultúr.

Tvrdoň (2008:4) uvádza, že „bazálny význam etiky spočíva v tom, že ide vlastne o normy správania sa, ktoré si ľudia určia sami pre seba a používajú ich, aby mohli riadiť vlastné konanie.“

V súčasnosti je etika akceptovanou vedeckou disciplínou, ktorej objektom skúmania je mravnosť.

Aplikovaná a profesijná etika

Aplikovaná etika skúma etické aspekty konkrétnych problémov života človeka, či už v každodennom živote (napr. etika života a smrti) alebo v rámci profesijnej činnosti (etika

sociálnej práce, bioetika, medicínska a ošetrovateľská etika, environmentálna etika, učiteľská etika atď.). Ňou zostáva etika v úzkom vzťahu k reálnym problémom života človeka a jeho profesii.

V rámci aplikovanej etiky sa dá rozlíšiť profesijná etika, ktorá aplikuje všeobecné mravné normy na konkrétnu profesijnú činnosť. Do istej miery sa aplikovanou etikou prechádza z akademického prostredia do riešenia eticko-morálnych problémov človeka, ktoré súvisia s jeho profesijnými činnosťami.

Tvrdoň (2008:58) pripomína, že profesijná etika je historicko-dynamický jav. Zánik a vznik konkrétnej profesijnej etiky reaguje na zmenu profesií.

Etika sociálnej práce

Mlčák (2008:53) veľmi výstižne uvádza aktuálnosť etiky v sociálnej práci: „Sociálna práca ako teoretický odbor i praktické povolanie zhrňa širokú škálu etických problémov a dilem, ktoré vznikajú dôsledkom stretu rôznych morálnych princípov, noriem, vzorov, postojov, hodnôt a axiologických koncepcií. Tieto problémy a dilemy sa najčastejšie dotýkajú dôvery klientov a ich súkromia, práv klientov na sebaurčenie, distribúcie lojality, profesionálnych hraníc, konfliktov záujmov sociálnych pracovníkov, rozporov medzi ich profesijnými a osobnými hodnotami, využívania obmedzených zdrojov, nesúlady právnych noriem a mnohých ďalších oblastí.“

Podľa Nečasovej (1999:102) býva etika v sociálnej práci v literatúre západných autorov väčšinou členená do štyroch okruhov. Základom je hodnotová báza profesie sociálna práca. Ďalšími okruhmi sú etické dilemy v sociálnej práci, proces rozhodovania v dilematických situáciách a praktické dopady zlyhania sociálnych pracovníkov v oblasti morálky.

Etický kódex

Jestvovanie etického kódexu patrí medzi základné požiadavky profesionality a je jednou z charakteristík samostatných profesií.

Etický kódex označuje súbor písomne formulovaných etických princípov, hodnôt a štandardov relevantných a normatívnych pre jednotlivú profesiu, inštitúciu alebo organizáciu.

Formulovanie etického kódexu profesie sociálna práca má viacero dôvodov a významov. Medzi najdôležitejšie patria:

- je sprievodcom etickej praxe pre profesionálnych sociálnych pracovníkov;
- pomáha riešiť morálne dilemy;
- stanovuje normy, aké správanie sociálnych pracovníkov je možno posudzovať ako eticky akceptovateľné a aké nie, pričom upozorňuje na morálne nebezpečenstvá konfliktov vlastného a verejného záujmu;
- pomáha zabezpečiť ochranu klientov a členov spoločnosti pred zneužitím alebo týraním;

- je podkladom pre posúdenie sťažností a kritériom pre hodnotenie aktuálnej praxe z hľadiska hodnôt;
- má význam pre profesionálnu identitu sociálnej práce na rozličných úrovniach, či už akademickej, komunitnej, politickej alebo celospoločenskej;
- je jedným zo spoločných menovateľov rôznych druhov sociálnych služieb a dôležitou zárukou ich kvality;
- napomáha k disciplíne a usmerňuje výkon profesie.

V sociálnej práci môžeme rozlíšiť viacero typov etických kódexov. Najstarší známy pokus o formulovanie kódexu sociálnej práce bol experimentálny náčrt pionierky sociálnej práce Mary Richmondovej v roku 1920 (Reamer, 1998:2).

Medzinárodné a nadnárodné asociácie sa snažia o formulovanie základných etických princípov a hodnôt sociálnej práce do podoby „medzinárodného etického kódexu“. Takúto podobu majú vyhlásené princípy etiky sociálnej práce Medzinárodnej federácie sociálnych pracovníkov (*International Federation of Social Workers*, skr. IFSW) a Medzinárodnej asociácie škôl sociálnej práce (*International Association of Schools of Social Work*, skr. IASSW) z roku 2004. IFSW vznikla v roku 1956 v Mníchove a jednou z jej priorít je aj etika sociálnej práce.

Národné etické kódexy

Etický kódex sociálnych pracovníkov Slovenskej republiky (1997): V roku 1994 vznikla na Slovensku Asociácia sociálnych pracovníkov na Slovensku, ktorá tento kódex deklarovala v Žiline roku 1997 v súlade s vtedy aktuálnymi princípmi IFSW. Žiaľ, tento kódex nebol doposiaľ aktualizovaný, čo považujeme za jednu z najdôležitejších priorít rozvoja etiky sociálnej práce na Slovensku.

americký etický kódex /NASW (2008)/: Code of Ethics of the National Association of Social Workers, jeho prekladateľom je Národná asociácia sociálnych pracovníkov; základné znenie pochádza z roku 1996, revidovaný v rokoch 1999 a 2008 – len niektoré časti (kultúrna kompetencia a sociálna rozmanitosť, rešpekt, diskriminácia, sociálna a politická akcia); ide o jeden z najkomplexnejších a najpodrobnejších etických kódexov sociálnej práce, z ktorého sa inšpirovalo aj mnoho ďalších národných kódexov;

český etický kódex /SSP ČR (2006)/: Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, prijala ho Společnost sociálních pracovníků České republiky.

Hodnoty a princípy

Goldmann a Cichá (2004, s. 8) uvádzajú, že *hodnota* je všeobecný pojem pre všetko, čo si ceníme, vážime, čo považujeme za dôležité, cenné a významné pre človeka. Vo filozofii

chápeme hodnotu ako určitú vlastnosť javov, dejov a činov v sociálnej sfére, ktorá určuje ich pozitívny alebo negatívny význam pre človeka či spoločnosť.

Zo sociologického hľadiska sú hodnoty výrazom obecných princípov, základných orientácií a predovšetkým preferencií a kolektívnej viery (Boudon, 2004, s. 64).

Hodnoty je možné rozlíšiť na osobné, profesijné a hodnoty organizácií.

Etické *princípy* definoval Beauchamp (1996, s. 80-81) ako „fundamentálne štandardy správania, na ktorých závisia mnohé iné štandardy a súdy. Princíp je nevyhnutnou normou v myšlienkovom systéme, ktorý utvára základ pre morálne uvažovanie v tomto systéme“.

Banksová (2006, s. 27) zdôrazňuje, že je dôležité rozlíšiť princíp od pravidla (zásady), ktoré je špecifickejšie a vytvára užší priestor.

Kľúčové hodnoty sociálnej práce

Americká NASW identifikovala šesť kľúčových hodnôt pre vykonávanie sociálnej práce, ktoré sú súčasťou etického kódexu NASW (2008). Sú nimi: 1. služba, 2. sociálna spravodlivosť, 3. dôstojnosť a hodnota človeka, 4. dôležitosť ľudských vzťahov, 5. integrita, 6. kompetencia.

Hodnota: Služba

Etické princípy: *Prvoradým cieľom sociálnych pracovníkov je pomáhať ľuďom v núdzi a odstraňovať sociálne problémy.* Sociálni pracovníci povyšujú službu iným nad vlastné záujmy. Za týmto účelom používajú svoje znalosti, hodnoty a zručnosti. Sociálni pracovníci sú pritom povzbudzovaní k tomu, aby istú časť svojich profesionálnych zručností dobrovoľnícky odovzdávali bez očakávania náležitej finančnej odmeny, teda pre verejné dobro samotnej služby.

Hodnota: Sociálna spravodlivosť

Etické princípy: *Sociálni pracovníci odstraňujú sociálnu nespravodlivosť.* Usilujú o sociálnu zmenu, zvlášť v prospech zraniteľných a utláčaných jednotlivcov a skupín ľudí. Toto úsilie sa primárne týka chudoby, nezamestnanosti, diskriminácie a ďalších foriem sociálnej nespravodlivosti. Takéto aktivity chcú podporovať citlivosť a spoznávanie samotného útlaku, ako aj kultúrnych a etnických rozdielov. Sociálni pracovníci sa za týmto účelom usilujú zaistiť všetkým ľuďom prístup k potrebným informáciám, službám a zdrojom, rovnosť príležitostí a účasť na procese rozhodovania.

Hodnota: Dôstojnosť a hodnota človeka

Etické princípy: *Sociálni pracovníci rešpektujú dôstojnosť a hodnotu osoby.* Zachádzajú s každým človekom starostlivo a úctivo, majú na pamäti individuálne rozdiely, kultúrnu a etnickú rôznorodosť. Podporujú pritom klientovu vlastnú sociálnu zodpovednosť a právo na

sebaurčenie. Sociálni pracovníci sa usilujú o zveladenie vlastných klientových schopností a príležitostí k zmene a napĺňaniu ich potrieb. Pritom sú si vedomí dvojitej zodpovednosti voči klientom a širšej spoločnosti. Pri konfliktoch medzi záujmami klientov a širšej spoločnosti sa usilujú o hľadanie riešení, ktoré sú v súlade s hodnotami, etickými princípmi a etickými štandardami profesie.

Hodnota: Dôležitosť ľudských vzťahov

Etické princípy: *Sociálni pracovníci rozpoznávajú ústrednú rolu ľudských vzťahov.* Dôležité je pre nich porozumenie vzťahom medzi ľuďmi, ktoré sú dôležitým nástrojom pre zmenu. Snažia sa pritom vziať ľudí do partnerstva v procese pomáhania. Sociálni pracovníci sa usilujú o posilnenie vzťahov medzi ľuďmi v odhodlanom úsilí o podporu, obnovu, udržanie a pozdvihnutie prosperity jednotlivcov, rodín, sociálnych skupín, organizácií a komunít.

Hodnota: Integrita

Etické princípy: *Sociálni pracovníci sa správajú dôveryhodne.* Sústavne sú si vedomí profesionálneho poslania, hodnôt, etických princíпов a štandardov a svoje povolanie realizujú v súlade s nimi. Sociálni pracovníci sa správajú čestne, zodpovedne a vnášajú etické postupy do tých organizácií, kde pracujú.

Hodnota: Kompetencia

Etické princípy: *Sociálni pracovníci pracujú vnútri svojej oblasti kompetencií, pričom rozvíjajú a zdokonaľujú svoju profesionálnu kvalifikáciu.* Ustavične sa snažia o rast v odborných vedomostiach a zručnostiach, ako aj o ich vnášanie do praxe. Sociálni pracovníci sa majú usilovať o prispievanie do poznatkovej báze svojej profesie.

7 Metódy sociálnej práce

Metóda sociálnej práce – definovanie

Mary Richmond (1922) metódu charakterizovala ako usporiadanie rôznych činností zameraných na dosiahnutie určitého cieľa. Metódy a ciele prípadovej sociálnej práce sú rovnaké vo všetkých typoch služieb (1917, s. 5).

Metóda je postup ako analyzovať a riešiť sociálny problém jednotlivca, skupiny či celku. Teoretické poznatky sociálnej práce sa aplikujú do praxe prostredníctvom metód sociálnej práce. (Oláh, Schavel, Ondrušová, 2008, s. 99)

Metóda vo všeobecnom význame predstavuje spôsob ako dosiahnuť istý, vopred stanovený cieľ prostredníctvom plánovanej vedomej sociálnej činnosti, pri práci s jednotlivcom, skupinou, komunitou, príp. inštitúciou (Strieženec, 1996; Mühlpachr, 2008, s. 34).

Podľa Barkera (2003, s. 272) metódami v sociálnej práci sú špecifické typy intervencií a ďalších aktivít, ktoré používajú sociálni pracovníci vo svojej profesionálnej praxi. Tieto

zahŕňajú *sociálnu prípadovú prácu* (casework), *skupinovú sociálnu prácu*, *komunitné organizovanie*, *administratívu v sociálnej práci*, *výskum*, *politiku*, *plánovanie*, *priamu klinickú prax*, *rodinnú a manželskú terapiu* a ďalšie.

Matoušek (2008, s. 13) uvádza, že metódami sociálnej práce sa chápu postupy viazané:

- Na cieľový subjekt (práca s jednotlivcom, skupinou, rodinou, komunitou atď.)
- na jeho aktuálnu situáciu (sociálne znevýhodnenie na začiatku života, predvídateľné a nepredvídateľné sociálne udalosti);
- na relevantný vzťahový kontext (rodina, organizácie);
- na systémové vzťahy (regionálna, národná, nadnárodná sociálna politika).

Tri orientácie („úrovne“) v sociálnej práci (Barker, 2003):

---

1. **Mikroúroveň** – zdôrazňuje sociálnu prácu s jednotlivcom, jeho psychosociálne konflikty a efektívne odstránenie týchto problémov odbornými zručnosťami;
2. **Mezouroveň** – sociálna práca primárne s rodinou a malou skupinou, dôležité aktivity na tejto úrovni zahŕňajú napomáhanie komunikácii, mediáciu a dohadovanie; vzdelávanie a opätovné zbližovanie ľudí;
3. **Makroúroveň** – sociálna práca primárne zameraná na zlepšovanie a zmeny v celej spoločnosti, resp. komunite. Dôležité aktivity sú napr. rôzne typy politických akcií, komunitné činnosti, verejno-vzdelávacie kampane, správa verejných sociálnych služieb alebo odborov verejnej sociálnej starostlivosti.

ETAPY SOCIÁLNEJ PRÁCE

---

1. **Evidencia** – prvý kontakt, zoznámenie sa s klientom a jeho sociálnym problémom ako sa javí v prítomnosti,
  - s jeho predpokladaným rozsahom, spoločenskou závažnosťou a časovou následnosťou,
  - a to priamym kontaktom alebo sprostredkované;
  - hľadanie možností vzájomného dorozumenia;
  - zistenie, kde vidí klient svoj problém a jeho riešenie;
  - stanovenie či je potrebné bezodkladné riešenia a/alebo distribúcia
  - možno rozlíšiť:
    - a) evidenciu skutočností o ktorých sa možno reálne presvedčiť;
    - b) evidenciu svedeckých výpovedí (tretích osôb);
    - c) evidenciu podľa okolností (všetko ostatné).
2. **Diagnostika** – zisťovanie a hľadanie príčin, ktoré viedli k sociálnemu problému alebo jeho prehĺbovaniu;
  - identifikácia sociálneho problému (rozhovor, anamnéza, pozorovanie, analýza správ a posudkov odborníkov);

- rozličné hľadiská:
    - hľadisko sociálnych podmienok alebo situácie;
    - hľadisko ľudí, ktorí robili hodnotenie ako problematické;
    - z hľadiska príčin alebo dôvodov.
3. **Navrhovanie riešenia a plán sociálnej terapie** – hľadanie spôsobov a riešenia problémovej situácie; 2 stránky:
- vonkajšia – prekážka vyskytujúca sa v živote rodiny či jednotlivca; vyžaduje konkrétnu sociálnu pomoc;
  - vnútorná – nedostatok síl prekážku prekonať alebo prispôbiť sa jej; výchovná sociálna práca či psychosociálnu terapiu;
- stavať na pozitívnych vlastnostiach klienta, pozitívnej skúsenosti;
  - zväžiť reálne možnosti klienta a možnosti inštitucionálnej pomoci.
4. **Intervencia a terapia** – realizácia,
- dynamická interakcia medzi klientom a sociálnym pracovníkom;
  - klient dostáva informácie, rady, pomoc, mobilizuje sa;
  - nástrojom sociálnej terapie je osobný kontakt, základný prostriedok je terapeutický rozhovor (nie monológ!), ktorého cieľmi sú:
    - objektívne informovať klienta o sociálnej situácii a možnostiach zmeny;
    - informovanie o sociálnom probléme, možnosti jeho zmiernenia alebo prekonania;
    - použitie dosiahnutých (aj čiastočných) cieľov k vysloveniu uznania, pochvaly, opätovný rozhovor o problémových oblastiach.
5. **Overovanie výsledkov** – dôležitá z hľadiska prevencie recidív a hodnotenia účinnosti terapie
- katamnetické zisťovanie;
  - plánovanie stretnutí s bývalými klientmi;
  - zisťovanie sociálneho zlepšenia;
  - sledovanie aj ekonomických aspektov sociálnej práce;
6. **Dokumentácia** – zaznamenávanie
- dôležitá pre ďalšie vedenie a pokračovanie sociálneho prípadu, pre potreby konzultácie, výskumu...

(Mühlpachr, 2008, s. 46-52; Oláh, Schavel, Ondrušová, 2008, s. 99)

KLASIFIKÁCIA METÓD sociálnej práce (Matoušek, 2008)

Metódy sociálnej práce s jednotlivcom

- historicky najstaršia je prípadová sociálna práca;
- každý klient je individuálny a jeho problémy sú špecifické;

- komplex postupných krokov usporiadaných do celku v určitom logickom poradí;

Prípadová sociálna práca

„Sociálna prípadová práca (*case work*) pozostáva z takých postupov, ktoré rozvíjajú osobnosť prostredníctvom zámerne uskutočňovaných zmien, a to u jednotlivcov, ako aj medzi ľuďmi a ich spoločenským prostredím“ (Richmond, 1922, s. 98-99).

Táto sa uskutočňuje podľa Richmond (1922, s. 101-102):

1. Preniknutím do (porozumením) individuality a osobných charakteristík.
2. Preniknutím do (porozumením) zdrojov, ohrození a vplyvom sociálneho prostredia.
3. Priamymi aktivitami starostlivosti.
4. Nepriamym konaním prostredníctvom sociálneho prostredia.

Krízová intervencia

- Intervencia sociálneho pracovníka v akútnej krízovej situácii;
- klient je často v silnom emočnom napätí a strese;
- rozlišujeme dve základné formy krízovej pomoci: 1. prezenčnú; 2. distančnú.

Medzi tri základné princípy krízovej intervencie patria:

- rýchla dostupnosť, aby nedochádzalo k oddiaľovaniu (linky dôvery, krízové centrá s 24 hod. prevádzkou);
- ľahká dosiahnuteľnosť – vybudovaná funkčná sieť krízových liniek a centier (pre obyvateľku na Oravskej dedine nestačí krízová linka v BA);
- kontinuálna starostlivosť, ktorú vhodne zabezpečujú „azylové domy“ s 24 hod. prevádzkou, možnosťou krízového ubytovania, sociálnej pomoci, poradenstva.

Poradenstvo

Podľa Barkera (2003, s. 100) sa poradenstvom (*counseling*) rozumie postup často využívaný v klinickej sociálnej práci a ďalších profesiách, ktorým je sprevádzanie jednotlivcov, rodín, skupín alebo komunit takými aktivitami, akými sú poskytovanie rád, načrtnutie alternatív, pomáhaním formulovať ciele a poskytovaním potrebných informácií.

Podľa štandardov kvality sociálneho poradenstva vypracovaných E. Mydlíkovou a ASSP (2004) je „sociálne poradenstvo proces, ktorý prebieha prostredníctvom rozvoja vzťahu medzi sociálnym klientom a sociálnym poradcom, využívajúc pri tom rôzne poradenské formy a metódy práce, a ktorého cieľom je zvýšiť kvalitu života klienta za pomoci mobilizácie vnútorných a vonkajších zdrojov jeho prirodzeného prostredia.“

Podľa zákona § 19 č. 448/2008 Z.z. sociálne poradenstvo je odborná činnosť zameraná na pomoc fyzickej osobe v nepriaznivej sociálnej situácii. Sociálne poradenstvo sa vykonáva na úrovni základného sociálneho poradenstva a špecializovaného sociálneho poradenstva.

Základné sociálne poradenstvo je posúdenie povahy problému fyzickej osoby, rodiny alebo komunity, poskytnutie základných informácií o možnostiach riešenia problému a podľa potreby aj odporúčanie a sprostredkovanie ďalšej odbornej pomoci.

Špecializované sociálne poradenstvo je zistenie príčin vzniku, charakteru a rozsahu problémov fyzickej osoby, rodiny alebo komunity a poskytnutie im konkrétnej odbornej pomoci.

Základné pravidlo súčasného poradenstva znie: „Pomáhať znamená pomôcť ľuďom, aby si dokázali pomôcť sami.“

V rámci nedirektívneho prístupu Carla R. Rogersa (ktorý ešte nerozlišoval medzi poradenstvom a terapiou) je to klient, resp. klientka, kto je považovaný/á za „odborníka“ vo svojom živote a poradca sa snaží „iba“ o vytvorenie takého druhu vzťahu, kde by táto odbornosť mala priestor.

Poradenstvo je predovšetkým informačná pomoc a pomoc pri rozhodovaní, ako aj formulovaní opatrení do budúcnosti.

Poradenstvo je cieľené a kontrolované, namierené na odstránenie bezradnosti, problémov a konfliktov.

Terapia

Psychoterapia

Mediácia

- alternatívna metóda na riešenie sporov, ktorá pomáha znižovať prekážky v komunikácii a podporuje sociálne zbližovanie ľudí;
- neformálny, štruktúrovaný proces riešenia konfliktov, pri ktorom mediátor ako nezávislá a nezaujatá osoba pomáha stranám identifikovať ich záujmy a podporuje ich v hľadaní spoločných praktických a reálnych riešení, ktoré uspokojia obe strany;
- o výsledku sporu rozhodujú účastníci mediačného procesu.

(In Matoušek, 2008, s. 138-139)

Skupinová sociálna práca

- skupina predstavuje celú škálu zoskupenia ľudí, od malých skupín akou je rodina, cez jednoduché organizácie až ku komplexným organizáciám inštitucionálneho charakteru (por. Mühlpachr, 2008, s. 41)

Streetwork

Sociálna práca s komunitou

- Komunita (lat. *comunitas* – spoločenstvo) je sociálny útvar charakterizovaný vonkajšími a vnútornými znakmi na dvoch úrovniach:

- väzbami medzi členmi v komunite;
- väzbami medzi členmi v širšom prostredí.
- V sociálnej práci sa pojmom komunita označuje (Musil, 1998):
  - *kategória znevýhodnených* – neorganizované zoskupenie ľudí potrebujuúcich pomoc;
  - *komunita záujmov* – organizovaná záujmová asociácia;
  - *servisná komunita* – organizované prepojenie profesionálov;
  - *obec* – chápaná ako sociálny priestor;
- Sociálna práca s komunitou je metóda sociálnej práce, ktorá pomáha ľuďom žijúcim na určitom územnom celku pri riešení konkrétnych životných situácií. (Levická, 2002)
- Jej špecifickými predpokladmi môžu byť:
  - Intelektuálne a citové vzťahy medzi členmi komunity;
  - výrazné vzťahy k miestu bydliska;
  - rovnaké nazeranie na problémy cez etnickú optiku;
  - rovnaká ekonomická a spoločenská úroveň;
  - špecifické vzťahy k predstaviteľom mocenských štruktúr a obecnej samosprávy.
- Medzi jej hlavné stratégie patrí vytvorenie siete vzájomnej pomoci, zapájanie dobrovoľníkov do činnosti, posilnenie susedskej pomoci. Medzi jej ciele patria:
  - poznanie sociálnych potrieb a problémov v určitej komunite;
  - spracovanie návrhov na riešenie s ktorými komunita súhlasí a je ochotná sa na nich spolupodieľať;
  - zapojenie všetkých schopných obyvateľov, dostupných prostriedkov a možností komunity do sociálnej aktivity, aby bol návrh uskutočnený).
(Mühlpachr, 2008, s. 42-43; Oláh, Schavel, Ondrušová, 2008, s. 109-110)

Sociálna prevencia

Podľa Barkera (2003, s. 337) prevenciu (*prevention*) utvárajú konania smerujúce k minimalizácii a eliminácii sociálnych, psychosociálnych a iných podmienok, ktoré spôsobujú alebo prispievajú vzniku fyzických alebo psychických chorôb a sociálno-ekonomických problémov. Prevencia zahŕňa ustanovenie takých podmienok v spoločnosti, ktoré zlepšujú príležitosti pre jednotlivcov, rodiny a komunity dosiahnuť pozitívne uspokojenie.

- Ide o predchádzanie vzniku alebo možného vzniku zdravotných, sociálnych alebo iných problémov;
- konanie brániace vzniku antisociálnych problémov;

Podľa vývoja problému sa rozlišuje

- **Primárna prevencia**
  - intervencia a aktivity ešte pred tým, než sa objaví nejaký problém;
  - rozvíjanie vedomostí a pestovanie zdravého životného štýlu;
  - celospoločenské pôsobenia zamerané na celú verejnosť;
  - formou osvety masovokomunikačných prostriedkoch, umení;
  - kvalitná príprava mladých ľudí na manželstvo a rodičovstvo;
- **Sekundárna prevencia**
  - zameriava sa na rizikové skupiny ľudí a na rizikové životné situácie;
  - má zabrániť vzniku alebo prehlbovanou porúch sociálneho a psychického vývinu;
  - Skreening (vyhľadávanie), programové a cieleňé pôsobenie, aby sa riziko ohrozenia znížilo na minimum;
- **Terciárna prevencia**
  - zabrániť zhoršovaniu stavu už vzniknutých problémov alebo porúch a ich recidívam;
  - založená na pomoci, nie represii;
  - úzky vzťah s liečebnou činnosťou, výchovným a terapeutickým pôsobením.
  - cieľom je resocializácia a integrácia jedincov do spoločnosti.

Vykonáva sa pre:

- **diet'a**
- **plnoletého občana**

8 Verejná správa

- spája riadiace (direktívne) a regulačné pôsobenie
- uskutočňuje sa poverenými výkonnými subjektmi verejnej moci
- 3 základné zložky:
  - štátna správa – MPSVR SR, Ústredie PSVaR, ÚPSVaR;
  - samospráva – VÚC, MsÚ / ObÚ;
  - verejnoprávne inštitúcie (korporácie) – Soc. poisťovňa.

Dôležité zákony:

- č. 453/2003 Z. z. o organizácii štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti,
- č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a VÚC,
- č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

9 Mimovládne organizácie

- Súčasnú spoločnosť môžeme rozdeliť do troch sektorov:
  - 1. sektor štátny
  - 2. sektor súkromný
  - 3. tretí sektor, mimovládny
- Názov „tretí sektor“ poukazuje na to, že ide o sektor pôsobiaci v priestore medzi štátom a trhom.
- Pri označení „neziskový sektor“ sa kladie dôraz na to, že na rozdiel od komerčných a ziskových organizácií cieľom nie je vytvárať zisk a rozdeľovať ho medzi vlastníkov.
- Pojem zvyrazňuje aj nezávislosť od štátu a trhu, hoci ide o nezávislosť relatívnu, pretože organizácie tretieho sektora sú v demokratickej spoločnosti dotované tak štátom ako i súkromným sektorom.
- Dobrovoľnícky sektor vyzdvihuje vysoký podiel dobrovoľníkov i keď v ňom niekedy pracujú platení zamestnanci.
- Prívlastkom „svojpomocné skupiny a kluby“ sa kladie dôraz na vlastné sily, schopnosti vzájomnej pomoci poskytovaných často mimo rámca oficiálnych profesionálnych služieb.
- Verejnoprospešný sektor zdôrazňuje vykonávanie aktivít prospešných pre spoločnosť.

Právne formy MVO

- *Občianske združenia* – na základe zákona č. 83/1990 Z. z. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov; ide o právnickú osobu združujúcu občanov a/alebo právnické osoby s cieľom reprezentovať ich spoločné záujmy; registruje sa na Ministerstve vnútra SR.
- *Nadácie* – na základe zákona č. 34/2002 Z. z.; účelové združenie majetku slúžiace na podporu verejnoprospešného účelu; registruje sa na Ministerstve vnútra SR.
- *Neinvestičné fondy* – podľa zákona č. 147/1997 Z. z. o neinvestičných fondoch; nezisková právnická osoba združujúca peňažné prostriedky na plnenie všeobecne prospešného účelu; v súčasnosti sa registruje na obvodnom úrade v sídle kraja podľa miesta príslušnosti.
- *Neziskové organizácie* – podľa zákona č. 213/1997 Z.z. o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby v znení zákona č. 35/2002 Z.z.; nezisková právnická osoba poskytujúca všeobecne prospešné služby; registrácia ako n.f.

Funkcie MVO

Dobrovoľníctvo